

Sigurno je da su ovi događaji bili od velike važnosti za sanitetsku službu NOV i POJ, jer su predstavljali konačni raskid dotadašnje izolacije. To je stvorilo mogućnost da se vrlo brzo ostvari mnogo izdašnija materijalna i stručna pomoć saveznika i stvore uslovi za još uspješnije rešavanje sve mnogobrojnih problema sanitetskog obezbeđenja NOV i POJ.

Literatura

¹ Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Beograd, Vojnoistorijski institut, str. 418; 1964. — ² Zbornik dokumenata: podataka u NOR, Beograd, Vojnoistorijski institut JNA, Tom II, knj. 9, str. 260, 1960. — ³ Zbornik radova „Neretva—Sutjeska 1943”, Beograd, Vojnoistorijski institut, str. 184—195; 1969. — ⁴ Zbornik dokumenata i podataka u NOR, Beograd, Vojnoistorijski institut JNA, tom II, knj. 2, str. 293, 1954. — ^{5 6 8} Zbornik dok. sanitetske službe u NOR, Beograd, Sanitetska uprava JNA, knjiga 1, str. 171, 172, 186; 1952. — ⁷ Zbor. dok. i podat. o NOR, Beograd, Vojnoistorijski institut JNA, tom II, knjiga 10, str. 11; 1960.

ESTABLISHMENT OF THE LIAISON WITH THE ALLIES, THE FIRST MEDICAL SUPPLIES SENT TO THE YUGOSLAV PEOPLE'S LIBERATION ARMY AND COMING OF THE ALLIED MEDICAL MISSION

Eliezer KATAN

The permanent problem of shortage in medical supplies during the People's Liberation War has imposed the task to the Medical Service to search permanently for new possibilities for its realization. One of these possibilities is applying for help from the Allies.

The first document in which is mentioned the apply for medical supplies from the Western Allies is the Cable of the comrade Tito sent on May 16 1943 to the Headquarter of Croatia.

What had preceded to this first apply for medical supplies, that is, in which way this contact with the Allies was established could be found in the preserved documentations or citations of the participants in these events. This paper is dealing with these data in detail.

MEDICINSKA LEGISLATIVA MOJSIJEVIH PROPISA

Slobodan ARSENIJEVIĆ

Usred beskrajnog potopa nevolja Avramovih potomaka velikog faraonovog carstva rodio se, po tradiciji, 7. adara (mesec februar mart) 2377. godine od stvaranja sveta, Mojsije, jedan od najznačajnijih ljudi svoga vremena. Velikani, obično oni istinski, rađaju se, po pravilu, među velikim narodima; Mojsije, izdanak jednog malog naroda, predstavlja izuzetak od pravila. Njegova pojava u kulturnoj istoriji sveta, kada je bilo uništeno gotovo sve što se moglo nazvati hebrejskom građevinom, satrenom duhovnom provenijencijom judaizma, gotovo je jedinstvena. Nije, stoga, čudno ako za same Jevreje gorostasna figura ovog oslobodioca, velikog poroka, vođe i mudrog zakonodavca čini centralnu ličnost u beskrajnoj povorci opskurnih likova Starog zaveta. Prastara tradicija zemlje, jedne od kolevki najstarijih svetskih civilizacija, izgradila je mit o svome vođi, gde je teško razlikovati istorijske činjenice od legendi. Ali, to su istorijske tendencije svih naroda, jer vole herojske biografije, te traže uzvišenije heroje u prošlosti. Takve biografije, smatra se, proširuju društveni vidik, jačaju i uzdižu duhove. I pre Plutarhových dana, legende su postale potreba za svaki naraštaj što pristiže i za svaku novu omladinu. Ali u političkom pogledu kriju one u sebi opasnost lažnog shvatanja istorije: kao da su to i u svako drugo vreme stvarno sudbinu sveta opredeljivale istinske vođe. Nema sumnje, međutim, da jedna herojska priroda samim svojim postojanjem u toku čitavih decenija i vekova vlada duhovnim životom, ali ipak samo duhovnim.

Teško je danas, iz ove perspektive, procenjivati značaj Mojsijeve egzistencije. No, jedno je, svakako, pouzdano: na ogromnom prostoru između Eufrata i Nila, među antičkim državama Vavilonije i Egipta, u zbivanjima mlađe bronzane epohe, Mojsije, bez sumnje, nikako nije beznačajni statista burne istorijske prekretnice svoga naroda; on je čovek koji je vodio mase, koji je u psihološkom dvoboju konačno pobedio jednog faraona, i ne samo njega. Da li je uvek našao i malo ljubavi u savremenika i pravedne ocene svojih potomaka, faktičko je pitanje. Ali, neosporno je — moramo priznati — da je bio i ostao nosilac naslovne uloge u nacionalnoj drami svoga vremenskog razdoblja.

O poreklu i rođenju Mojsijevom postoji više verzija, a svima je uporište u Starom zavetu. Dominantne su, uglavnom, dve. Po prvoj, jevrejskoj, veliki prorok rođen je 7. adara 2377. godine od stvaranja sveta, ili 1383. pre naše ere; dakle, 190 godina pre početka trojanskog rata. Otac Amram i majka Joheved imali su pre Mojsija već dvoje dece: kćer Mirjam (Mariju) i sina Arona. Trebalo bi da je Mirjam starija od Mojsija oko sedam, a brat Aron tri godine.

Prema istorijskim podacima, ako je verovati da je Mojsije preživeo sto dvadeset godina, za njegova života smenilo se više faraona na egipatskom prestolu: Amenofis IV i Tutankamon iz Novog carstva, Set I, Ramzes II s prestonicom u Pi-Ramzecu i njegov sin, naslednik, Merneftah iz XIX dinastije.

Legenda o rođenju je sledeća:

Vrači faraonovi prorokli su rođenje deteta koje će postati slavan jevrejski vođ i oružanim ustankom oslabiti prevlast egipćansku. Otuda je i potekla nečovečna naredba da se muška deca bacaju u vodu. No, pri tome nije sasvim jasno da li samo jevrejska. Takvo proročanstvo izrekla je i sestra Mirjam ocu Amramu. Joheved je, stoga, tri meseca krila rođenje mlađeg sina, ali kada je o njemu doznao faraon stavila ga je u košaru i pustila niz reku Nil, ostavljajući da Mirjam prati tok kovčežića. Sedmog dana iza toga u ševaru reke pronašla ga je Bitija, ili Tarmut, bolesna faraonova kći, poznata još i kao Hačepsut, usvojila dete i zavela ga. Tako je Mojsije odrastao na faraonovom dvoru i stekao visok položaj u egipćanskom društvu.

Po drugoj verziji, neobično spasenje deteta vezano za Nil i faraonovu kćer, vaspitanje na kraljevom dvoru i visoko poznavanje egipatske duhovne kulture ukazuje na to da je Mojsije bio Egipćanin, a možda i vanbračni sin Bitijin. Ovu pretpostavku izneo je francuski egiptolog Eduard Sire, dok je od jugoslovenskih leksikografa takvu mogućnost dopuštao Oleg Mandić u svom odličnom delu: *Leksikon judaizma i kršćanstva*, izdanje 1969. godine. U vezi s tim, vredno je pomenuti i dešifrovati tekst na kamenu nađenom na Sinajskom poluostrvu, blizu današnjeg brda Džebel musa, jugoistočno preko Sueca ka Akabi: „Ja, Menaše, poglavar brega i vrhovni sveštenik, zahvaljujem faraonki Hačepsut što me je izvadila iz Nila i podigla na veliki položaj.” „Menaše” bi odgovaralo imenu Mojsijevom, a možda je bio i njegov egipatski cognomen. No, ovaj prevod nije usvojen kao autentičan, jer su slova oštećena, a mnoga i nejasna.

Bilo kako bilo, Mojsije je odrastao na dvoru faraonovom, naučivši od svoje majke i dojlje maternji jezik, a od oca i azbuku na aramejskom, prajeziku Jevreja, iz Asirije. Po legendi, Mojsije je ubio jednog Egipćanina, pobegao u pustinju, odakle je prešao u Etiopiju kralju Nikanosu koji je opsedao svoju prestonicu i u njoj Bileama, starog neprijatelja Mojsijevog. Ovde je Mojsije stao na čelo Nikanosove armije i zauzeo prestonicu. To beše isti grad u kome je tri i po stoleća kasnije jedan drugi velikan Judeje, kralj Solomon, upoznao vladarku iz drevnog Mariba u

Hidramautu, južno od pustinje, a istočno od Adena, hromu Balkis, kraljicu od Sabe, jednu od retkih žena koja je ušla u Bibliju.

Tu beše Mojsije, posle smrti prijatelja Nikanosa, proglašen kraljem Etiopije, a prema želji naroda oženi se Adonijom, udovicom kraljevom, dakle, ne i ženom, kako tvrdi Jozefus Flavijus, mulatkinjom, čime izaziva rasistički prezir brata i sestre. U to vreme, Mojsije imadaše 39, dok je Etiopijom vladao oko četrdeset godina. Po optužbi Adonije napusti njenu zemlju, te ode u Egipat, ali odavde, zbog pretnje faraonove, pobeže u Midijan.

Poglavica ove pustinjske oblasti beše u to vreme Jitro (Reuel), jedan od velikih magova faraonovih, svojevremeni savetodavac svoga kralja da ne goni Jevreje, jer da ih njihov bog štiti. Iako naklonjen Mojsiju, kao lojalan guverner faraonov, uhapsi Mojsija. Iz tamnice spasi ga Jitroova kći Cipora, poznata i kao Sefora. Zahvalni Mojsije oženi se Ciporom i s njome izrodi sinove Geršoma i Eliazara.

Kontemplacije u progonstvu

Izgleda, po svoj prilici, da je boravak u pustinji bio presudan za dalji životni put prorokov i da ga je usmerio ka novim nadahnućima. Četiri hiljade godine kasnije, jedan Mojsijev sunarodnik pisao je:

„Da li je neko već ispevao himnu progonstvu, toj voljom sudbine stvaralačkoj sili, koja čoveka padom uzdiže, koja krutom prinudom usamljenosti — nanovo, drugim redom — prikuplja njegove pokolebane duševne snage? Umetnici su progonstvo uvek samo optuživali kao ometanje uspona, kao beskoristan interval, kao svirep prekid. Ali ritam prirode zahteva ovakve nasilne cesure. Jer smo onaj poznaje život u celini ko poznaje i njegove tegobe. Tek nevolja daje čoveku njegovu punu udarnu snagu.

Naročito je stvaralačkom geniju potrebna ovakva prinudna povremena usamljenost da bi iz dubine očajanja, iz daljine izgnanstva sagledao vidik i veličinu svoga pravog zadatka. Najznamenitije poslanice čovečanstva došle su iz progonstva; stvaraoći velikih religija, Mojsije, Hristos, Buda i Muhamed, svi su oni morali utonuti u ćutanje pustinje, skloniti se od ljudi, pre nego što su mogli da ukažu na nove puteve. Miltonovo slepilo, Betovenova gluvoća, robija Dostojevskog, Servantesova tamnica, Luterov pritvor u Wartburgu, Danteovo izgnanstvo i Ničeovo dragovoljno povlačenje u ledene zone Engadina, sve se to dešavalo na tajni zahtev sopstvenog genija, protivno budnoj volji čovekovoju.”

Ovde, u pustinji, uči Mojsije mnogo toga što će docnijem vođi i velikom proroku silno koristiti. Pre svega tehniku ćutanja, ali i zapovedanja, magistralnu umetnost prikrivanja svoje ličnosti kada to nužda iziskuje, majstoriju posmatranja duša i psihologiju čoveka, osobito svojih sunarodnika, ali i prirode. Onda, dakle, budući zakonodavac, obdaren instinktom za svaku promenu vetra, razapinje svoja jedra. Ovaj čudno nesavitljivi i nemirni duh naslućuje predstojeća zbivanja. Oseća da se nad zemljom sprema socijalna bura i da svetom vlada politika. Došlo je vreme da se kaos raščisti, te stoga napred u politiku.

Prostor i vreme sputavaju nas da svoju pažnju posvetimo njegovim pripremama i tehnicima izvođenja sunarodnika iz Egipta. Dovoljno je reći da je Mojsije ovde uložio maksimalne snage, trčkarajući kao čunak na razboju od jedne do druge verske opštine i skupa. Ali, konci kojima

vezuje ove petlje suviše su tanki, jer je opasna igra koju on tera i gde jedan jedini nagli pokret, jedna jedina izdajnička reč može celo njegovo tkanje da pokida. Dva, tri, bezbroj puta idu niti po razboju dok najzad u praskozorje nisu satkane u čvrst, neraskidiv sporazum.

Faraon brzo prepoznaje ruku koja odapinje strelu protiv njega i na sednici vlade optužuje Mojsija da stoji iza tog pokreta.

Po legendi, veliki prorok je prve zakone dobio od Jahvea, poznate kao Deset zapovesti. No, one su ipak samo energični i donekle maksimalistički preludijum. Stoga Mojsije, državnik, vođ i spretni političar, prožet uverenjem važnosti svoje misije, oseća da je sudbina lično njemu poverila kao životni zadatak da, poput kvasca, začne pravo učenje i doktrinu svoga naroda.

Zakonodavac

Jevrejski zakoni, u širem smislu Tora, koji se, po tradiciji, pripisuju Mojsiju, svrstani su u dve grupe: 1. oblast privatno-pravnih odnosa i 2. norme moralno-etičkog karaktera, verske i obredne naredbe, socijalni zakoni i propisi javne i individualne higijene. Teško je pri tome prihvatiti kanon, ili dogmu, da je autor svih ovih propisa baš Mojsije. Tvrdi se, nadalje, da su rabini skupili u svojim komentarima 613 zapovesti i zabrana koje su bile tako sitničave da se vernik, pa ma šta uradio, izlagao opasnosti da pogreši. Ugledni talmudista Simlaj predstavio je to na sledeći način: od 613 propisa 365 su zapovesti, i one važe samo za muškarce; toliko ima dana u godini; 248 su zabrane, to je broj delova čovečjeg tela.

Potomci Mojsijevi naročito su, iz prve oblasti, isticali nekoliko emotivnih konstrukcija: „Ljubi blišnjega svoga kao sebe samoga”, i čuvena maksima, jedna od 365 zapovesti, koju je kasnije Josif Ben Matijas, s rimskim cognomenom, Jozefus Flavijus, tako rado citirao: „Ne tlači tuđinca u zemlji svojoj i ne progoni ga surovo; jer tuđinac beše i ti u Egiptu”.

Po tradiciji, iza Mojsija ostala je i drevna odmazda po principu taliona: „Ranu za ranu, oko za oko, zub za zub”.

Sadržaj ove misli alarmira našu pažnju.

Prema Inos-u, „Aegyptische Mytologie”, u starom egipatskom slikovnom pismu, jedan od najstarijih i često upotrebljivanih hijeroglifa iz sakralnih tekstova je oko. U više staroegipatskih mitova oko Ozirisovog sina Horsa igra ulogu sunca, pa se kao ideogram upotrebljava i kao oznaka samog Horsa, ali i kao predstava za sunce ili život. No, to nije jedino upozorenje.

Odlični spis „Text Book of Ophthalmology”, Vol V. — od Duke Eldera, na jednom mestu doslovno citira: „Na ikonama rane hrišćanske ere često su zajedno naslikane sv. Lucija, zaštitnik očiju i vida i sv. Apolonija, zaštitnik zuba i iscelitelj zubobolje. Moglo bi se samo, ili eventualno, pretpostaviti da je ovakvom predstavljanju uzrok vrlo staro zapažanje da zub (bolestan) može uzrokovati i oboljenje oka, što već spominje i staroindijska medicina (Hammer Rabi, oko 2250. godine pre naše ere), a kasnije i Hipokrat”.

Skoro da čoveka zapanji pomisao da bi ovakve kauzalnosti bile poznate Mojsiju.

No, za naše opredeljenje, važni su higijensko-verski propisi.

Tora sadrži više zapovesti i zabrana kojima je cilj održavanje individualne i javne higijene. Dobar deo njih nam ostaju nedovoljno jasne bez misaonog preteksta u pogledu hronologije i topografije, tj. vremena i mesta gde su se događaji zbivali. Potrebno je dati bar uzgredno osnovne društveno-ekonomske, političke i idejne elemente epohe, kao i presek koncepcija, koje čine njihovo jezgro.

a) Obrezivanje

Ovo je stari obredni običaj cirkumcizije (berit ili beriš mila) koji se vršio osmi dan po rođenju dečaka. Prve tragove ove institucije nalazimo kod Avrama kao idejno-religioznu platformu saveza sa Jahveom. Iako su Jevreji ovaj čin i posle Avrama gotovo redovito upražnjavali, po Starom zavetu obrezivanje je steklo zakonsku snagu tek ulaskom u Obećanu zemlju. Tora ga predviđa.

Međutim, ovaj prastari običaj nije originalna tvorevina jevrejstva, jer su ga i pre kao i za Mojsijevo vreme praktikovali i drugi susedni narodi: Edomci, Arabljani, Moavci i Etiopljani, a Egipćani i na 4.000 godina pre naše ere.

Očevidno je da motive ovom obredu treba tražiti u profilaktičnim vrednostima kod izvesnih polnih bolesti, no i na drugoj strani.

Po izlasku iz Egipta, Mojsije s narodom ulazi u pustinju. Ovde nailazi na najveću pustinjsku nevolju: oskudicu vode. „Kada je došao do granica zemlje Edomske, izašla Mojsije poslanike da zamole Edomce za prolaz kroz njihovu zemlju, obećavajući naknadu za svaki uništen vinograd i njivu, i nazivajući ih „braćom”. „Ne možemo te pustiti da prođeš, jer nam je voda potrebna za našu decu” odgovoriše Edomci. Nova iskušenja zbog oskudice vode pokazase se prethodno i u Refidinu, zatim u pustinji Sin i drugim mestima.

Za održavanje higijene genitalnih organa voda je od najvećeg značaja.

b) Ishrana

Umerenost u jelu i piću stalno se preporučuje. Strogo je zabranjeno jesti ptice: orla, jastreba, sokola i dr. koje se hrane leševima, a uz to su i prirodni čistači. Mogu se jesti: goveče, ovca, koza, jelen, srna, bivo, divokoza i sve životinje koje imaju papke rascepljene na dvoje i koje preživaju. Kamila, zec, pitomi zec, jer preživaju, a nemaju papaka, razdvojenih, kao ni svinja, ne smeju se jesti, kao ni ribe bez peraja i ljuske. U pustinji se preporučuje beskvasni hleb, macot, ili popularno „mace”. Krv se ne sme jesti.

Beskvasni hleb zamešen je bez kvasca i s minimumom vode. Takvo testo je daleko dugotrajnije u pustinji. Kvasni hleb, pak, zahteva vode, a

nje u pustinji nema. Svinjsko meso i mast, takođe, traže veće količine vode, dok svinja mnogo jede i uopšte je svaštožder. U pustinji nema dovoljno hrane. Kamila je dragocen saveznik u pustinji, retko pije vodu, izdržljiva je i nosi velik teret. To je najpodesnija tegleća i jahaća životinja u peskovitim i kamenitim predelima bez vode. Zec je često prenosilac zaraznih oboljenja, morski pas svaštožder, a i lov na njega je veoma opasan. Krv se brzo kvari.

c) Higijena etike

Neobično stroge kazne propisane su protiv moralne pokvarenosti. Prostitucija koja je u nekih istočnih naroda imala izvestan božanski oreol — po Mojsijevim zakonima kažnjava se smrću (kamenovanjem). Poznato je da su u Egiptu i Vavilonu postojali hramovi u kojima su se javne žene i muškarci odavali prostituciji, a ona nije smatrana sramotom. To su hierodule. Takva mesta imao je kasnije i Rim. U ranom hrišćanstvu, od I do V veka, imućniji hrišćani priređivali su za siromahe tzv. gozbe ljubavi, grčki: *agapéu*, pa su se čak i neki istaknutiji hrišćanski pisci toga vremena zalagali za ravnopravno učešće siromaha i bogatih na takvim „gozbama“.

Smrtna kazna propisana je za prinošenje dece bogovima, kao i za sodomiju.

Zabranjuje se *coitus interruptus*, jer je Jahve kaznio smrću Onana, sina Judinog, unuka Jakovljevog, zbog masturbacije, pogrešno, po crkvenoj tradiciji, nazvanoj onanijom. Isto tako nije dozvoljeno polno opštenje za vreme menstruacije, nakon porođaja 40 dana i u slučaju polnih oboljenja. Poligamija nije bila formalno zabranjena, ali se ređe praktikovala. Poznato je da je kralj Solomon držao čitav harem.

Mnoge institucije Mojsijevog zakonodavstva mogu nam danas izgledati krute i primitivne, osobito iz krivično-pravne oblasti. Ali teško je pobrojati takve koje zaslužuju trajnu pohvalu ili su i danas univerzalno prihvaćene. Tu je u prvom redu subotnji odmor: „šest dana radi, a sedmi se posveti odmoru . . .“, što važi ne samo za slobodne ljude, već i robove, pa čak i životinje. U doba kada je Mojsije uveo i praznovao subotnji odmor, a to je najmanje hiljadu godina pre naše ere, drugi su narodi radili i argatovali za povlašćene klase, ne poznavajući takvu socijalnu instituciju. Obavezno praznovanje nedeljnog odmora za radni svet otpočelo je i u najkulturnijih naroda mnogo stoleća kasnije: u Engleskoj 1551. pod Edvardom VI, a kazne za nepoštovanje odmora uvedene su tek 1846. god. U Francuskoj je 1814. uveden zakonom nedeljni odmor („*Repos dominical*“), mada nije primenjivan, pa je i formalno ukinut 1880. Dve i po decenije kasnije ozakonjen je nedeljni odmor u Francuskoj kao zaštita radnika (1906), u Nemačkoj 1841, staroj Jugoslaviji 1922. god. Zakonom o zaštiti radnika. Stoga se lako može shvatiti Prudonovo oduševljenje ovom Mojsijevom institucijom: „Ništa što bi se moglo srazniti sa subotom nije stvoreno niti izvedeno ni pre ni posle zakonodavca sinajskog“.

Evo još nekoliko odredaba moralnih zakona: odavanje poštovanja starijima („pred sedom glavom ustani“), poslušnost naredbama sudova i sudija, socijalno staranje o sirotinji: „Ako bude koji siromah između

tvoje braće . . . da ti se ne stvrdne srce tvoje i ne stisne ruka pred bratom tvojim siromahom, nego otvori ruku i pozajmi mu rado koliko mu je potrebno po potrebi njegovoj“.

Kada se njiva žanje, sopstvenik mora ostaviti jedan kraj njive nepožnjeven („*pea*“), dozvoliti siromahu i strancu da pabirči njivu („*leket*“) i skuplja zaostalo klasje („*šikha*“). Svake treće godine odvajaju se desetak od sve žetve (žita, ulja) i svih dohodaka i daje siromašnima, udovicama i levitima. To je tzv. „*Maaser-ani*“, desetak za sirotinju. Kasnije je određeno da „*pea*“ mora iznositi 1/60 deo svake njive.

Poljoprivredni radnici zaštićeni su odredbom da vlasnik mora isplatiti nadničaru njegovu zaradu istoga dana pre zalaska sunca.

I postupanje prema robovima moralo je biti milostivo. Već je rečeno da je subotnji odmor važio i za robove. Ropstvo nije smelo trajati duže od 6 godina; sedme godine oslobađa se rob i žena mu. Pri tome mu se mora dati stoke, žita i grožđa. Ako bi rob odbio slobodu, na kućnim vratima šilom bi mu se probušilo uho, pa je ostajao rob do smrti. Veliki pesnik Hajnrih Hajne divi se ovoj odredbi Mojsijevoj i navodi u svojim „*Ispovestima*“ kao primer koliko su sunarodnici Mojsijevi voleli slobodu, kada su za večita vremena rovašili čoveka koji za slobodu nije mario, da bi ga svet gledao kao čudo. Dužnici su zaštićeni, udovice i mladoženja, a ovaj čitavu godinu posle svadbe oslobođen je vojske u ratu i miru „da bi se veselio sa svojom mladom“.

Treba pomenuti i tzv. jubilarnu godinu („*Šenat hajoval*“), zatim ustanovu subotnje, tj. sedme — oprosne — („*Šenat hašemita*“) kada se dužnici oslobađaju dugova, i niz drugih propisa.

Prostor i vreme sprečavaju nas u komparisanju Mojsijevog s propisima drugih zakonodavaca, kasnijim Nabukodonosorovim (Nebukadnecarovicim), ali u kontekstu rečenoga vredi citirati čl. 218. Hamurabijevog zakonika: „Ako lekar bronzanim nožem nekome nanese tešku ranu i ubije ga, ili nekome otvori oko i uništi oko, da mu se odseku ruke“. Hamurabi ili Amurapi, savremenik Avramov, naveden u Bibliji kao Amrafel, kralj Šineira, rođen 2123, umro 2081. godine kao šesti i najznamenitiji kralj vavilonski iz dinastije amorićanske.

Po tradiciji, učenje Mojsijevo se ne dokazuje, jer su to takve očevidne tvrdnje da je dokazivanje suvišno, pošto su one izvan svake sumnje. Time su rabinski skolastičari na mnoga stoleća anticipirali lapalisadu. Lapalisada, ili la Palisova istina, *vérité de la Palise*, nastala je povodom jednog događaja. Žak Šaban de la Palise, francuski vojskovođa, poginuo je u bici kod Pavije protiv Španaca. Njegovi vojnici spavali su sledeću tužbalicu: „*La Palise* je poginuo, poginuo pred Pavijom. Četvrt sata prije smrti još je bio živ“.

Baruh de Spinoza, veliki jevrejski filozof iz Amsterdama, nije prihvatio neprikosnovenost apokrifnih dogmi o proroku. U teleoško-političkom traktatu osporio je autorstvo Mojsijevo na „petoknjižju“, *Pentateuhu*, koje nose nazive: *Postanak*, *Izlaz*, *Levitska knjiga*, *Brojevi* i *Ponavljjanja*, ili na latinskom: *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri* i *Deuteronomium*. Ovi nazivi inače odgovaraju sadržini pojedinih knjiga, dok su jevrejski nazivi: „*Berešit*“, „*Šemot*“, „*Vajikra*“, „*Bamidbar*“ i „*Devarim*“ samo

početne reči svake od pojedinih pet knjiga Mojsijevih. Zbog ovih i drugih sumnji u istinitost religioznih dogmi, kao i nevršenja propisanih religioznih obreda, Spinoza je kažnjen najpre „malom”, a zatim „velikom ekskomunikacijom i prokletstvom”. To je ujedno značilo i prekid svake veze s dotadašnjom jevrejskom zajednicom, kao i s njegovom porodicom.

Mojsije u književnosti i umetnosti

U rimskoj bazilici san Pietro in vincola (Sveti Petar u lancima) nalazi se mramorni kip Mojsijev, visok pet lakata, kip čiju lepotu nijedno moderno delo dosada nije postiglo, što se može reći i za antičke tvorevine; sedeći u dostojanstvenom položaju, Mojsije je naslonio lakat na tablice koje drži u ruci, dok drugom pridržava čupavu i dugačku bradu koja je u mramoru tako izrađena da svaki pramen kose — što je veoma teško u vajarstvu — izgleda nežan i mek kao paperje, te nam se čini da je dleto postalo četkica. Mikelandelo je ovaj kip radio od 1513. do 1516. godine, po narudžbini pape Julija II, sledbenika Aleksandra IV. Mojsije je ovde prikazan s malim rogovima. Naime, prilikom prevođenja Biblije na latinski — vulgata — prevodilac je (pretpostavlja se da je to bio sv. Jeronim) počinio jednu grubu grešku koja je postala istorijska. Na jevrejskom jeziku pišu se samo suglasnici i jevrejska reč KRN čita se dvojako: keren — rog i karan — sijalo se. Latinski prevodilac je ovu reč preveo kao rog, odnosno „orogačen” umesto sjaja = sijalo se. Usled ove greške Mikelandelo, izučavajući psihološku konstrukciju Mojsijevu, držeći se prevoda — vulgate, predstavio je Mojsija na svojoj čuvenoj statui s malim rogovima na glavi. Pretpostavljamo da je masoretski tekst Starog zaveta izbegao ovu grešku.

I sam oduševljen svojim kipom, Mikelandelo je ispevao sonet koji je plemić Benedeti Varki recitovao u firentinskoj akademiji. Čujmo samo početne stihove:

„Non ha l'ottimo artista alcun concetto,
Ch'un marmo solo in se non circonscriva”.

„Umetnik vrsni nema neke misli,
a da u mramoru ona već ne spava”.

Mojsije je, takođe, i na Rafaelovoj fresci „Vaskrsenje Hristovo”, u Vatikanu, na „Bakarnom krstu” u raznobojnom emajlu, rad Godefroid de Huy (British Museum, London) i nizu drugih mesta. U našoj zemlji: u Leskovcu, Žiči, Dečanima, Matejiću.

Hrvatski pesnik Silvije Strahimir Kranjčević u „Mojsiju”, kao jednoj od svojih najboljih pesama, blistavim stihovima izneo je molbu Mojsijevu za oslobođenje njegovog naroda i odgovor Jahveov.

Smatra se da ukupan broj slika i skulptura čuvenih majstora koje predstavljaju Mojsija prelazi stotinu.

*
* *
*

Istorija velike ljude beleži po velikim delima. Mojsije je, bez obzira na naš nekritički prilaz, što i nije bila svrha ovog rada, svakako bio jedan od njih, ili od onih, kako je jednom zapisao Oto (i Liza) Bihalji-Merin: čiji plug ne ore za sutrašnji dan ili za godinu; on ore za stoleća!

MEDICAL LEGISLATION OF MOSES' RULES

Slobodan ARSENIJEVIĆ

In the feuilleton paper the life and work of Moses are described on the basis of biblical, historical and legendary data. The author presents Moses as a legislator, and gives the main principles of legislative health rules. He wrote that circumcision was a very old custom adopted by other nations, and it got the legal force, too. In Jews the circumcision has been performed even beginning from their entry to the Promised Land, and motives probably have prophylactic character against some venereal diseases.

The chapter on nutrition prescribes exactly what sorters of animal meat are allowed for human food, and excludes birds such as: eagle, hawk and falcon, because they eat carrions, otherwise serving as natural cleaners of the soil. Further, animal blood is recommended to be forbidden for human diet, and in desert only bread without yeast should be used. From the stand-point of the modern knowledge on hygiene and nutrition in deserts, these instructions, which have legal force, are absolutely useful.

In contrast to other people who had prostitution as a religious institution, Moses forbade, very strictly, any kind of religious prostitution. Coitus interruptus and masturbation were also forbidden at that time. That prohibition had its justification in order to increase the number of population, especially after many wanderings throughout desert, and when it was very dangerous for that nation to die out because of many diseases and exhaustedness.

The most important Moses' rule was respectation of Saturday as a day of rest, i.e. the special social measure which included not only priests and working people, but slaves and animals, too.